

Megtalálták Fehéregyházát, az Árpád fejedelem sirja mellett épített és keresztény templomot

X.

A sárga sáv alatt, amely a Bécsi-ut és a Vörösvári-utca közötti telektömbön vezet át, ráknézve az eddig föltételezett uttestnél sokkal fontosabb dolog is rejtőzött és részben bizonyára még most is rejtőzik, amint Tholt előadása szerint közöljük. Bähringer Mátvás óbudai polgár (Vörösvári-ut 46. sz.) 1874-ben szántóföldjén az északnyugat-délkeleti irányú rézsufos sárga sávot egész szélességében felásatta és a termőföld alatt bizonyos mélységben kőréteget talált, amely különböző nagyságu és szerkezetű kövekből állott; a kőréteg mellett és pedig annak délnyugati oldalán, nagy faragott kőlapokból egy csatorna vagy földalatti kőmeder feküdt, melynek belső ürege négyzetes, több mint három láb széles és csaknem ugyanolyan magas. A talált kőréteg egy részét és a nagy faragott kőlapokat Bähringer Mátvás még akkor onnét elhordatta és azok egy része há-

zában az udvaron mint küszöbök telt szolgálatot. E kőlapok többnyire fehér, kemény mészkőből voltak, három-négy láb hosszúak, mintegy két láb szélesek és felláb vastagok, faragva voltak és pedig oly módon, amely azok római eredetére vall.

Ime, a második római vízvezeték! Ez magasabban fekvő terepen haladva a földbe vájva és kőlapokkal bélelve tette ugyanazt a szolgálatot, mint a római-fürdői, pilléreivel és boltíveivel. És addig, míg utóbbi teljesen elpusztult, ez még Anonymus korában is, ezer éven át vezette az Árpád-malom kristálytiszt, meleg vizét Attila városába. Ha Tholt Titusz dr. és Bähringer Mátvás előadása helytálló — ez Anonymus kőmedre. Erre látszanak mutatni a szokatlan kifejezések — Anonymus *parvum flumen*-je és az oklevél *rivulum fluviale*-ja is —, a vízfolyás, patak, folyó, folyam szokásos „rivus”, „rivulus”, „fluvius” és „flumen”-je helyett.

A kőmeder Etlburg, a régi óbudai vár felé vezet

A tényleges irányát abban az időben nem állapították meg, noha úgy Wekerle, mint Tholt is gondolt a „kőmeder”-re és említette is. A térképen jelölt sárga sáv nem a régi Óbudának ismert lakott hely felé irányul. A XIX. század első harmadából származó térkép a Föld-utca és Szőlőkert-utca metsződésétől ivalkban a mai Perényi-ut alsó végéhez hajló ösvényt vagy dűlútut jelez. Ha ez a vonal jelzi a kőmeder helyét, úgy az a Király-domb felé vezethetett — a sárga sáv is arrafelé mutatott —, azaz az óbudai régi vár felé, amelyet Anonymus Curzan várának is, Ecilburgu-nak is nevez, s erre az Attila városa nevezet teljesen ráillik az etimológia révén is. Ez kellett tehát hogy legyen Ezilburg vagy Etlburg és Anonymus *e szavaiban igazolva van*. Természetes következmény, hogy a régi római Aquincum castrumán és katonai városán, amely Kuzsinszky Bálint megállapítása szerint a Matröz-utca, Majláth-utca, Flórián-tér, Templom-utca vonalaival volt nagyjában határolva és a polgári városon kívül, amely az aquincumi muzeum körül terjedt el, a Királydomb táján ugyancsak fontos római telep vagy város volt — e vízvezeték tanúsága szerint. Ez a vízvezeték

még Anonymus idejében megvolt; idézett oklevelünk szerint a víz még 1389-ben is a forrástól dél felé folyt. Ma északnyugatra folyik. Mi okozta a változást? Mi úgy hisszük, a malom beépítése. A magas vezetési csatorna miatt a forrásnál számbajöhető esés nem adódott, míg a forrás közelében leejtve a vizet az alacsonyabb fekvésű terepre, malom már be volt iktatható és a lefolyt víz rövidebb uton alacsonyabban fekvő terepen megtalálta lefolyását. I. Lajos metálisa 1335-ben még nem említ s így nem is talált malmot a forrásnál, 1389-ben a víz még a csatornán folyik, 1421-ben Borbála királyné a Fehéregyházánál levő malmát már az apácáknak ajándékozta. Lehet, sőt valószínű, hogy eleinte a víz megosztásával is kísérleteztek, mert a kőcsatorna vonala mentén a Pacsirtamező-utca táján is említ egy oklevél malmot, de később lehet, hogy a víz elégtelensége miatt elzárták a csatornát, vagy magától eltömődött.

Óbuda történelmi helyrajzára fontos, hogy Ecilburg most már Anonymus adata szerint is, valószínűleg a Királydomb helye táján volt és hogy az ő korában körülötte város állott.

A Bécsi-ut két oldalán kell keresnünk Árpád sirját

A Honalapítónk sirjára pontosabb helymegjelölés kutatásaink eredményeként nem adódik, mert Anonymus szűk szavai miatt nem is adódhatik, de megismerésünk nyomán valamennyire bővül az a terep, amelyre Anonymus gondolhatott. A „kis patak forrása felett” (supra caput) nemcsak a térbeli magasabban fekvést jelölhette, tehát a hegyláb oldalát, ahol eddig keresték Árpád sirját, hanem a patak folyásának irányában égtáj szerint való fölötté fekvést, azaz a forrástól északabbra eső sík területet is. A Bécsi-ut a hegyláb alján haladván, attól balra is, és jobbra eső területet is. Már Jusitiniánus azon a vidéken kétszáz lépésre a forrástól feliratos követ talált, amely a rómaiak korából származott.

Felvetődik a kérdés, hagyomány vezette-e Anonymust, talán régibb följegyzés, sorai megírásakor, vagy pusztán saját következtetése. Látván azt, hogy régi

kultúra helyén jár, hol ősi emlékek, talán akkor még nagyszerű méretekben és alakban, vannak szeméi előtt, talán ismervén az akkori Pannoniát, csak következtette, hogy a Honszerző csak itt telepedhetett le, talán éppen a még jókarban levő Kurcán várában s akkor a régi római siremlékek helyéről, mint Óbuda vidékének temető-helyéről. Következtette, hogy Árpád fejedelem sirja csak ott lehet. Erről biztosat nem tudhatunk s talán sohasem fogunk megtudni. Bizonyos csak az, hogy az utóbbi esetben is értéket kell tulajdonítanunk Anonymus vélekedésének. Mindenesetre figyelemmel kell kísérenünk azon a vidéken minden földmunkát és minden leletet — idejekorán —, nehogy ismétlődjen az a nagyon sajnálatos tény, hogy annakidején elmulasztott megismerési lehetőség következményeképpen beállott pusztuláson utólag, jövátéhetetlenül sajnálkozzunk.

Mentsük meg nemzeti multunk emlékeit

A Raktár-utcai cella trichora ismertetésében Nagy Lajos dr. mondja, hogy a legfelső szintű alapfalak csak gyenge nyomokban maradtak reánk. A pusztulásból ezt sajnálhatjuk a legjobban. Az 1930-iki utca szintje és az 1927. évi állapot között lényeges különbség volt. Ez a terület akkor 30 cm. 1.0 méterrel volt magasabb, annyi földet kellett levágni, hogy a városi bérházak előtt parkírozásra szánt terület és új utcákat kapjanak. Ekkor tüntek el a legfelső szintű falak felsőbb részei. Csak a durván kirakott alapfalakat találtuk meg. Pedig

ezek a közel kétszáz év óta kutatott Fehéregyháza alapfalai, és minden okmány megvolt arra, hogy annak helye már a millennium előtt is megállapítható legyen. Szent Istvánnak a keze valamilyen ténykedésével megszentelte azokat a romokat, amelyeknek még megmenthető részeinek pusztulását sirathatjuk.

Gyakori a panasz, hogy nemzetünk, de különösen fővárosunk népe a mult emlékei iránt nem viseltetik elég kegyelettel. A tradíció szeretete, az ősi nagy magyar mult kegyeletes tisztelete, a legkisebb emlékeinkben is szent kötelessé-

günk, különösen mai sivár jelenünkben. Athénben és Rómában városrészeket bontanak le, hogy a mult emlékeit és a kegyelet műtárgyait napfényre segítsék. Mai elesettségünkben is módot kell találnunk reá, hogy a ma még felkutatható régészeti emlékeinket, amelyeket az a veszély fenyeget, hogy később hozzáférhetetlenekké válnak, feltárjuk, megismerjük és megmentjük. Tanulmányunkból folyólag kicsiny a feladat az Anonymus említette kőmedernek, hacsak egy méternyi darabjának is feltárása és a Mátvás király építtette fehéregyházi pálosrendi kolostor, továbbá az óbudai óvár alapjainak fölkeresése, hacsak kis részben is. Mindhárom építmény nyomait újabb építkezések, a mi neuzedékünk, talán évszázadok részére, sőt örökre is elvesztette tehetnek.

A tanulmányunkban minden részlet-eredmény is — úgy hisszük — meggyőző módon bizonyítja van, egyedül a kőmeder — nyomos adatok szólnak bár mellette — ellenőrizetlen. Ennek felkutatása, ma még kevés áldozattal, még

Finom kötöttárúk

Polcom áron!

Divatpulowerek	P 3.80
Gyapjupulowerek	P 5.80
Pulowerek-különlegességek	P 7.80
Jég- és simellények	P 9.80
„Angora” sapka-sál	P 1.50
Himzett maft kombiné	P 3.90
Matlassé-pongyola kihajtos	P 7.80
Rayé nadrág	P — 98
Maft selyemnadrág	P 1.68

Most vásároljon!
Mig a készlet tart!

Fischer Simon Utóda Rt.
V., Bécsi-utca 10.

inségmunka keretében is, végre volna hajtható.

— VÉGE —

Gatterer Ferenc